

Priloga: Rzd-01-13-00003-01

Datum: 28.3.2013

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00021**

Ime enote: **Vuzemski plesi in igre v Metliki**

Sinonimi imena enote:

Metliško obredje

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **uprizoritve in predstavitve**

Podzvrsti:

plesi, igre

Tipološka gesla:

skupinski ples, kolo, plesna igra, fantovska igra, obredje, velika noč

Kratek opis:

Vuzemski plesi in igre se odvijajo na velikonočni ponedeljek v srednjeveškem jedru Metlike in so sestavljeni iz plesanja metliškega kola in plesnih iger: rešetca, al' je kaj trden ta vaš must, robčeci, kurji boj in turn.

Opis:

Vuzemski (velikonočni) plesi in igre se odvijajo na velikonočni ponedeljek v srednjeveškem jedru Metlike in so sestavljeni iz plesanja metliškega kola in plesnih iger: rešetca, al' je kaj trden ta vaš must, robčeci, kurji boj in turn.

Značilnost izvajanja metliškega obredja je plesanje le ob petju in brez instrumentalne spremljave. Izhaja iz tradicije obeleževanja velike noči, ko je bil velikonočni ponedeljek namenjen igram, izletom in obdarovanju s pirhi. Najznačilnejši je njegov prvi del, to je metliško kolo. Sestavljeno je iz štirih različnih delov: prvi del je povabilo "vojarinke" (vodja, ki je najboljša pevka in ponavadi tudi sicer priljubljeno dekle) v kolo, sledijo pa mu tri pesmi. Vojarinka "kolaše" najprej vodi v zvijanje polža, nato sledi kača, na koncu pa vsi stečejo pod mostom oziroma pod dvignjenimi rokami zadnjih dveh plesalcev. Pri tem pazijo, da se vrsta ne pretrga, saj bi to za kolaše pomenilo veliko sramoto. Metliškem kolu sledita igri al' je kaj trden ta vaš must in rešetca. V plesni igri al' je kaj trden ta vaš must dve nasproti stoječi vrsti mešanih parov predstavljata gospodo oziroma graščake ter tlačane, ki so skozi nekoč obredno pesem gospodi vsaj enkrat letno lahko povedali, kaj si mislijo o njih. Vrsta, ki predstavlja tlačane, na koncu igre steče pod dvignjenimi rokami vrste, ki predstavlja gospodo. Rešetca spadajo v tip iger z odvzemanjem in privzemanjem, v katerih plesalci iz ene skupine prehajajo v drugo, tako da se prva skupina manjša, druga pa večja. Ivan Navratil je zapisal, da se igra tako imenuje zaradi dejstva, da dekleta stojijo tesno druga za drugo v eni vrsti kot "rešeta na sejmu". V igri vrsta predstavlja mater, ki na zahtevo vojarinke oziroma "prošnjače" odda hčer. Igra se nadaljuje, dokler "prošnjača" ne odpelje vseh hčera oziroma sinov.

V sklop izvajanja metliškega obredja sodita v nadaljevanju še dve fantovski igri. V igri kurji boj (tudi petelinji boj) lažji fantje močnejše zajezdijo za vrat in se nato v

parih bojujejo med seboj, dokler ne ostane le še en zmagovalni par. Ob zaključku pa fantje postavijo še t. i. turn, za katerim se zvrstijo preostali kolaši, ob pevski poskočnici pozdravijo gledalce, nekoč pa so turn odnesli s pungerta nazaj v mesto. Po zapisih je del metliškega obredja tudi igra robčeci. Danes folklorna skupina igra navadno uporabi za zapolnitev dogajanja pred plesanjem metliškega kola. Vuzemski plesi in igre v Metliki oziroma metliško obredje izvaja Metliška folklorna skupina Ivan Navratil. Oblika izvajanja metliškega obredja je kljub desetletni prekinitvi izvajanja v primarnem okolju ves čas ostala relativno nespremenjena, saj se je ohranjal spomin nanjo z odrsko prezentacijo te in nekaterih drugih folklornih skupin. Po osamosvojitvi Slovenije je bila poleg odrskih uprizoritev oživljena tudi v primarnem prostoru v Metliki.

Kdaj natančno se je metliško obredje začelo plesati, ni znano. Vuzem oziroma veliko noč v Metliki je domačin Ivan Navratil leta 1849 omenil v Vedežu, metliško kolo in druge igre metliškega obredja pa je leta 1888 opisal v Ljubljanskem zvonu, to pomeni, da začetki metliškega obredja segajo vsaj v drugo polovico 19. stoletja; po izvoru je izročilo nedvomno starejše in sodi v najstarejšo plast slovenskega plesnega izročila. Sklop iger in kola je prvi z obredjem leta 1936 poimenoval France Marolt. Do druge svetovne vojne oziroma do prepovedi zaradi takratnih političnih razmer v državi leta 1948 so metliško obredje vsako leto izvajali na pungertu, travniku oziroma grajskem sadovnjaku pri cerkvi sv. Martina zunaj Metlike (to območje je sedaj pozidano). Od leta 1992 Metliška folklorna skupina Ivan Navratil metliško obredje vsak velikonočni ponedeljek izvaja na Trgu svobode, ki je del starega mestnega jedra Metlike.

Datacija:

druga četrtina 19. stol., 1849 (omemba), zadnja četrtina 19. stol., 1888 (omemba), 1992

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **METLIKA (METLIKA)**

Opis lokacije:

Folklorna skupina Ivan Navratil metliško obredje izvaja na Trgu svobode v starem mestnem jedru.

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **525300** X: **56430**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Metliška folklorna skupina Ivan Navratil, Cesta bratstva in enotnosti 32, 8330 Metlika

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00021.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Gal Kušar, 2011

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja žive dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Belokranjski muzej Metlika**
Strokovna področja:
etnologija, etnokoreologija, etnomuzikologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:
Metlika - Mestno jedro (EŠD 455)

Register premične kulturne dediščine:
Belokranjski muzej Metlika

9. UTEMELJITEV VPISA

Vuzemski plesi in igre v Metliki, imenovani tudi metliško obredje, so pomemben del družabnega življenja na območju Bele krajine in so pomemben vir za razumevanje zgodovinskih procesov, pojavov ter njihove povezanosti s sedanjo kulturo. Prebivalci Metlike jih prepoznavajo kot pomembno skupno dediščino, obredje pa je kot pomembno sestavino kulture prepoznala, raziskala in dokumentirala tudi stroka. Dediščina je v zadnjih dveh stoletjih doživela različne spodbude pri njenem življenju in preoblikovanju, Metliška folklorna skupina Ivan Navratil jo kot nosilec v današnjem času ohranja in prek svojih članov stalno prenaša tudi na mlajše generacije. Vsako leto na velikonočni ponedeljek je metliško obredje v izvirnem času in prostoru (še vedno v Metliki, čeprav s pungerta preseljeno na trg) javno predstavljeno, mogoče pa ga je videti tudi v odskih postavitvah ob drugih priložnostih.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **28.3.2013**

Št.: **Rzd-01-13-00003-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-13-00003-11-01

Datum: 28.3.2013

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00021**

Ime enote: **Vuzemski plesi in igre v Metliki**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **43**

Metliška folklorna skupina Ivan Navratil

Cesta bratstva in enotnosti 32, 8330 Metlika, p. p. 45

<http://www.ivan-navratil.org>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Začetek neformalne organizirane folklorne dejavnosti v Metliki sega v trideseta leta 20. stoletja, ko je France Marolt zbral mladino, ki je na velikonočni ponedeljek na pungertu ob petju zavirala kolo metliškega obredja. Metliška folklorna skupina Ivan Navratil je nastala s programsko združitvijo folklorne skupine Janez Marentič in tamburaške skupine mladinskega kluba. Sedanje društvo je začelo delovati leta 1976. Folklorniki pa so si ime nadeli po svojem someščanu in zapisovalcu ljudskih šeg in navad Ivanu Navratilu. V društvu delujeta plesna in tamburaška skupina, njihov program pa obsega predstavitvev plesnega in pevskega izročila Bele krajine. Izvajanje metliškega obredja je bilo in ostaja osnova delovanja folklorne skupine, dele obrednih iger pa se učijo že otroci. Program društva sestavljajo tudi drugi plesi v beli noši metliško-podzemeljskega območja, poljanski ter bojanski plesi ob spremljavi tamburašev, ki imajo tudi samostojne pevske in instrumentalne nastope.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **METLIKA (METLIKA)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **524966** X: **56381**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00043.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Gal Kušar, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **28.3.2013**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-13-00003-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI